Atatürk'ün Nutuk'ta Bahsettiği Sıradışı Tarihçi: Herbert George Wells (1866-1946)

An Extraordinary Historian Mentioned by Atatürk in His Nutuk

Zeliha Buket KALAYCI*

ORCID:0000-0001-62-65-3494

Makale Türü: Araştırma Dışı **(**Biyografi)

Article Type: Informal Essay (Biography)

Chicago:

Kalaycı, Zeliha Buket. "Atatürk'ün Nutuk'ta Bahsettiği Sıradışı Tarihçi: Herbert George Wells (1866-1946)." *Tarihçi* 1, no:1 (Ocak 2021): 196-204.

Beyaz perdeye de aktarılan *Zaman Makinesi*, *Görünmez Adam*, *Dr. Moreau'nun Adası* veya *Dünyalar Savaşı* romanlarını duymayan çok az kişi vardır. Elbette geniş kesimlerin ilgisini çeken bu romanların yazarı Herbet George Wells de sinema ve edebiyat meraklıları için çok aşina bir isimdir. Ancak onun tarihçiliği, hakkında özel araştırma yapmayanlar için şaşırtıcı bir bilgi olarak görünebilir. Bilim-kurgu romanlarının yazarı H. G. Wells aynı zamanda bir tarihçidir. Üstelik Mustafa Kemal Atatürk tarafından Nutuk'ta kendisine yer verilen bir isimdir. Nutuk'ta yer alması ise Wells'in 20. yüzyıl başlarındaki sıradışı yazarlardan biri olarak "federal dünya devleti" kurulmasıyla ilgili görüşlerini geniş kitlelere ulaştırmayı başarabilmesinden kaynaklanır. Atatürk, onun ulus-devletlerin devam etmesi durumunda insanlığın felakete sürükleneceği tezi ile Hilafet taraftarlarının ulus-devlete karşı oluşları arasında paralellik kurarak, Wells'in düşüncelerine Nutuk'ta yer verir. Atatürk şöyle der:

"Efendiler, İngiliz tarihçilerinden Wells, iki sene evvel yayımlanan, bir tarih yazdı. Yapıtının son sahifeleri "dünya tarihinin gelecekteki evresi" başlığını altında birtakım düşünceler içeriyor. Bu düşüncelerde güdülen konu; federal bir dünya devletidir. Wells, bu bölümde, birleşik bir dünya devletinin nasıl kurulabileceği ve böyle bir devletin önemli ayırıcı niteliklerinin neler olacağı

* Arş. Gör. PhD Candidate, Yozgat Bozok Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. buket.kalayci@yobu.edu.tr

üzerindeki düşüncelerini ortaya atıyor ve adaletin ve tek bir kanunun egemenliği altında dünyamızın alacağı durumu canlandırmaya çalışıyor. Wells, "bütün egemenlikler, tek, bir egemenlik içinde eritilmezse, milliyetlerin üstünde bir güç yaratılmazsa dünya yok olacaktır" diyor ve "gerçek devlet, çağdaş hayat koşullarının bir zorunluk haline getirdiği dünya birleşlik devletlerinden başka bir şey olamaz", "kuşku yoktur ki insanlar, kendi ortaya çıkardıkları şeyler altında ezilmek istemezlerse er geç birleşmek zorunda kalacaklardır" diyor."

"İnsanlığın dayanışması ile ilgili, büyük düşün sonunda gerçekleşebilmesi için ne yapmak ve nelerin önüne geçmek gerekeceği doğru olarak bilinmediği" ve "saldırgan bir dış politika geleneği olan devletlerin, bir dünya birleşik devleti tarafından güçlükle çözümlenebileceği" de ileri sürülüyor. Wells'in "Avrupa ve Asyadaki yıkımlar ve ortak gereksinimler, belki dünyanın bu iki parçasndaki milletlerin bir ölçüde birleşmesine yardımcı olacaktır.", "olabilir ki, bir dizi bölgesel birleşmeler, dünya birliğinden önce gerçekleşir" yollu düşüncesini de burada belirteyim."

Atatürk'ün düşüncelerine değinme ihtiyacı duyduğu Herbert George Wells, yaşadığı dönemin en fazla ilgi çeken yazarlarındandı. Bir taraftan iniş çıkışlar ve sansasyonlarla diğer taraftan da bilim ve edebiyat ile dolu yaşamı; yoksul bir aileden meşhur bir yazar olmaya uzanan ilginç hikayesi aynı zamanda onun sıradışı yaşam öyküsünü de yansıtmaktadır.

Herbert George Wells, 21 Eylül 1866'da İngiltere'nin Northumberland şehrinin Bromley kasabasında dünyaya geldi. Babası küçük bir esnaftı ve hayatlarını devam ettirmek için birçok zorluğa göğüs germeleri gerekiyordu. Ekonomik sıkıntıları aşmak için annesi bir malikanede gündelikçi olarak çalışıyordu. Henüz küçük bir çocukken annesiyle birlikte gittiği bu malikanede keşfettiği kütüphane onun bütün hayatını etkileyecek kitap sevgisi ile tanışmasını sağladı. Büyük malikanenin büyük kütüphanesinde her türlü kitapla bir araya gelmesi mümkün olabiliyordu. Çocukluk çağlarında okuduğu o kitaplar Wells'te her türlü bilgiye ve özellikle de fen bilimlerine yönelik bir ilginin oluşmasına yol açtı. Yine küçük yaşlarda geçirdiği bir kazada bacağından sakatlanarak yatağa bağımlı kalması ve babasının okuması için ona kütüphaneden kitaplar getirmesi Wells'in kitap ve bilim sevgisini daha da perçinlemiş olmalı. Wells'te oluşan bu sevgi onun çevresinden farklılaşmasını da sağlayacak en önemli etken olacaktı.

Bilime ve Tarihçiliğe Uzanan Yolculuk

Ailenin yaşadığı ekonomik sıkıntılar küçük Wells'in üzerine de sorumluluklar yüklüyordu. Önce Windsor'da bir terzinin yanında çıraklık yapmaya başladı. Kendisine verilen işleri yeterince iyi yapamadığı için olsa gerek kısa sürede işten çıkarıldı. Fen bilimleriyle ilgili konulara ilgi duyuyordu. Bu ilgi onu bir kimyagerin yanında asistanlık yapmaya kadar götürdü. Bir taraftan da okumak, kendisini geliştirmek istiyordu. Babasının maddi durumu eğitimini devam ettirmesine

imkan vermiyordu. Ancak kazandığı burslarla eğitim hayatını devam ettirmesi mümkün olabildi. Wells, 1883 yılında Midhurst Dilbilgisi Okulu'na girdi. Onun bilgiye yönelik çok yönlü merakı daha sonraki süreçte dil okulu ile farklı bir boyuta taşındı. Filoloji altyapısı tarih bilimine olan ilgisini artırarak yazarı fikirî anlamda besledi. 18 yaşında, kazandığı bursla Londra'daki Normal Bilim Okulu'na kaydolarak, biyoloji alanında eğitim almaya başladı. Bu okulda fizik, kimya, astronomi ve biyoloji eğitimi aldı. Ayrıca Normal Bilim Okulu'nda evrim teorisinin ateşli savunucusu olan biyolog Thomas Henry Huxley'den de ders aldı. 1888'de mezun olan Wells, fen bilgisi öğretmenliği yapmaya başladı ise de çocuklukta geçirdiği kaza ile başlayan sağlık sorunlarının etkisiyle kısa sürede bu meslekten ayrılmak zorunda kaldı. Geçimini sağlamak için 1893'ten itibaren makaleler ve kısa öyküler yazmaya, çok geçmeden de yaşamını gazetecilikten kazanmaya başladı.

İnsan yaşamına olan merakı Wells'i hem biyolojik olarak hem de sosyal yaşamda insanı araştırmaya sevk etti. İnsanın bedensel varlığını biyoloji eğitiminin yardımı ile sistematize eden yazar, sosyal yaşam için tarih ve sosyolojiden faydalandı. Fen bilimleri alanında eğitim almasına rağmen yoğun şekilde tarihe ve tarihsel bilgi üretimine ilgi duymaya başladı. Tarihin ancak disiplinlerarası bir çalışma ile yazılabileceğini sık sık dile getirdi. Bütün eserlerinde edindiği tarihsel bilgilerin izlerini görmek mümkündür. Çok yönlü bir tarihçi, başarılı bir gazeteci, gözlemlerini eserlerine yansıtmaktan zorlanmayan bir sosyolog, evrim açıklamaları ile biyolog ve nihayetinde roman ve hikayeleri ile bir edebiyatçı kimliği kazandı.

Herbert George Wells'in Tarihçiliği

Fen bilgisi öğretmenliğinden ayrılarak yazın dünyasına adım atması ondaki ilgi alanlarının gittikçe gelimesine yol açtı. Tarihi ve sosyal olaylara ilgi duyuyordu. 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başları hem tarihçiliğin ortaya çıkardığı yenilikler, tarih felsefeleri hem de siyasal gelişmeler açısından hareketli bir alan oluşturuyordu. İnsanlığın nereye gittiğine dair görüler tarihçiler tarafından farklı yorumlanıyordu. 19. yüzyılın sonlarına yaşanan siyasal çatışmalar, bloklaşmalar insanlığın barışa uzanan bir gelecek yaşamayacağını da gösteriyordu. Bir de Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi kötümser düşünceleri ve insanlığın büyük savaşlarla kendini yok edeceğine olan inançları çok güçlü bir şekilde besliyordu. Bu atmosferde H. G. Wells de kendi tarih felsefesini geliştirerek eserlerinde insanlığın geleceğine yönelik ön görülerde bulunmaya başladı. Wells, eserlerinde tarihsel gelişim içerisindeki insanın evrimine müdahale yollarını aradı. İnsanlığın tüm tarihini ayrım gözetmeyen uçurumdan çıkıp var olmak için mücadele eden ve bireysel yaşamları ele geçiren ve kavrayan bir şeyin geçmişi olarak değerlendirdi. Tarihsel felsefesi üzerine bina ettiği bütün eserleri dünyayı yeniden şekillendirmeyi ve insanlığı bir üst kimlikte birleştirmeyi hedefledi.

Birinci Dünya Savaşı, Wells'in insan ilerlemesine olan inancını sarsan en büyük olay olmuştu. Yaşadığı hayal kırıklığının ardından yaptığı çalışmalarında, sosyal evrim anlayışını değiştirerek, insanın ancak kendini bilgi ve eğitim yoluyla değişen koşullara uyarlaması halinde ilerleyebileceği görüşünü tarih bilgisiyle destekleyerek ortaya koydu. Bu adaptasyon sürecini gerçekleştirmeye yardımcı olmak için Wells, tarih alanındaki en kapsamlı çalışması olan üç ciltlik *The Outline of History* (1920) (Cihan Tarihinin Umumi Hatları) adlı eserini yayımladı. *The Outline of History'*yi yazdığı yıllarda Wells, pek çok eserin de ifade ettiği gibi, tarihle giderek daha fazla meşgul oldu. *The New Machiavelli, Marriage, An Englishman Looks the World, The Wife of Sir Isaac Harman, Mr. Britling Sees Through* başlıklı eserlerini de tarih yazımı ile ilgilenmesinden sonra kaleme aldı.

Wells'in yayımladığı *The Outline of History*, hem bir tarih kitabı hem de geleceğe yönelik ön görülerin belirtildiği bir eser olması nedeniyle kısa sürede geniş kitlelere ulaştı. Kitap, iki milyondan fazla satış yaptı. Birçok dile çevrildi ve yüksek öğretim kurumlarında tarih öğretimi üzerinde önemli etkisi oldu.. Wells, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yine büyük bir savaşın insanlığı tehdit edeceğini söylüyordu. Gelecek savaşın engellenmesi için insanlığın top yekün hareket etmesi ve önlemler alması konusunda çeşitli görüşler de bildiriyordu. Ulusal çıkarlar üzerinde yapılan mücadeleler insanlığı felakete sürüklüyordu. Bunun önüne geçilmeliydi. Eseri bütün dünyada ilgi ile karşılanmıştı. Diğer taraftan da eleştiriler geliyordu. Görüşler doğrultusunda Wells, *The Outline of History'*yi bir çok kez gözden geçirdi, eserin yeni baskıları yapıldı. Hayatındaki son revizyon 1937'de yayınlandı. Raymond Postgate 1949'da, anlatının İkinci Dünya Savaşı'nı içerecek şekilde genişletilmiş bir versiyonunu yayımladı. İçerik daha sonra 1969 yılına kadar genişletildi. Daha sonraki baskılarda yazarın oğlu G. P. Wells, tarih öncesi ile ilgili ilk bölümleri güncel teorileri yansıtacak şekilde güncelledi. Eserin son baskı ise 1971 yılında yayımlandı.

H. G. Wells, *The Outline of History'*nin gördüğü ilgi üzerine 1922 yılında bir kitap daha yayımladı. *A Short History of the World* (Kısa Dünya Tarihi) başlıklı bu eser Cassell & Company (Londra) ve The Macmillan Company (New York) tarafından basıldı. Bu özet kitabın ilk baskısında 21 tanesi harita olmak üzere 200 farklı çizim veya fotoğraf kullanıldı. Eserin yoğun ilgi görmesi üzerine çeşitli baskıları yapıldı. 1936 yılında Penguin Books tarafından yayınlanan baskısı 2006 yılında tekrar Penguin Classics kapsamında yeniden yayımlanmıştır. *A Short History of the World* adlı eser Varlık Yayınevi tarafından 1959 yılında *Kısa Dünya Tarihi* başlığıyla Türk okuyucusuna sunulmuştur.

The Outline of History Türkiye'de de ilgi görmüştür. Aslında kitabın Fransızca nüshasını okuyan Mustafa Kemal Atatürk kitaptaki düşüncelere ilgi duymuştur. Eserde geçen "tarihin ancak disiplinlerarası bir çalışma ile yazılabileceği" düşüncesi Atatürk tarafından ilginç bulunmuş olmalı

ki kitap üzerinde bu cümle işaretlenerek, yanına "tarihçiliğin artık jeolojistlerin, paleontolojistlerin, ambriyolojistlerin, her kesimden doğa bilimcilerinin, ruh bilimcilerinin etnolojistlerin, arkeolojistlerin, filolojistlerin ve tarih uzmanlarının ortak çalışmalarıyla şekilleneceği" notu düşülmüştür. Atatürk'ün okuduğu bu kitaptan çok etkilendiği açıktır. Daha sonra benzer şekilde Atatürk'ün isteği ile *Türk Tarihinin Ana Hatları* adlı bir tarih kitabı hazırlanmasının nedeni de Wells'in Atatürk üzerinde yaptığı bu etki olmalıdır. Wells'in tarih kitabının Türkçe'ye kazandırılması da Atatürk'ün isteği ile gerçekleşmiştir. Ankara'da yaşayan ve Fransızca bilen eğitimli kişileri yanına toplayarak kitabın fasiküller halinde Türkçeye çevrilmesini istemiştir. Heyet tarafından hazırlanan bu eser 1927 yılında Maarif Vekaleti tarafından Devlet Matbaası'nda C*ihan Tarihinin Umumi Hatları* adı altında beş cilt olarak bastırılmıştır.

C*ihan Tarihinin Umumi Hatları*, dünyanın oluşumundan başlayarak Birinci Dünya Savaşı'na kadar geniş bir tarihsel süreci, biyoloji, kimya, jeoloji gibi farklı bilgi alanlarıyla iç içe geçirerek işleyen çalışmadır. Eser, dünya birliğine bakış açısı ve ilerici yaklaşımıyla savaş sonrası dünya düzeni ve Birleşmiş Milletler organizasyonunun şekillenmesine teorik seviyede katkı sağlamıştır. Bu kitap tüm insanlığın ortak serüveni olarak tarih bilgisi ve bilincinin uluslararası barış için olduğu kadar, iç barış için de gerekli olduğuna vurgu yapar.

Eserin orijinal basımında ele alınan ilk konular sırasıyla "dünyanın kökeni, doğal seçilim ve yaşamın evrimi ve insanın kökenleridir". Bu ilk aşamadan sonra Neandertaller ve erken paleolitik çağ, geç paleolitik çağ ve neolitik çağ ele alınır. Dünyanın erken dönemlerini anlatan Wells, insanlık tarihini, tüm insanların mutlu bir şekilde yaşayabileceği ortak bir amaç tasarımına yönelik ortak bir bilgi birikimi oluşturmayı ve geliştirmeyi hedefleyerek ele almıştır. Dil öncesi düşünce, yarışlar, diller ve ilk medeniyetler olarak ayırdığı bölümlerde ise, konuşmaya bağlı dil gelişiminin tüm insanlık ilerlemesinin baş faktörü olduğunu ifade eder. Özgür zekanın gelişmesine ayrıca vurgu yapan Wells, insanoğlundaki bu yeni durumun onun bütün yaşantısını değiştirdiğini ve insan ilişkilerini şekillendiren en baskın güç olduğunu belirtir.

"Şehirlerin oluşumu ve göçebelerden" bahsettiği bölümde, göçebeliğin insan ilişkilerinde yerleşik bir aşamanın öncülü olarak düşünülmemesi gerektiğini değerlendirir. İki yaşam biçiminin zıt yönlerde uzmanlaştığının da altını çizer. Göçebe halkla yerleşik halkın çatışması, göçebelerin yerleşik halklara sert barbarlar gibi görünmesi, yerleşik halkların ise göçebelere yumuşak ve zarif görünmesinin kaçınılmazlığı üzerinde durur. Şehir algısının oluşumu ve yerleşim yerlerini betimledikten sonra Wells, ilk uygarlıklar hakkında ayrıntılı bilgiler vermeye başlar. Üzerinde durduğu uygarlıklar sırasıyla Sümerler, Keldani İmparatorluğu, Mısır ve Hindistan uygarlıkları ile

Çin'dir. Yazar medeniyetlerin gelişme sürecini anlatırken erken Amerikan uygarlıklarına da değinerek, uygarlığın gelişimindeki konumlarını değerlendirir.

"Tarihsel süreç içerisinde ilk gemiler ve denizciler" bölümünde, ilk denizcilerin genellikle yağma yaptıkları ve gerektiğinde ticaret ile ilgilendikleri sonucuna varır. Denizlerle ilgili konuyu tarihten önceki Ege şehirleri takip eder. Ege denizi kenarında büyüyen uygarlığı ayrıntıları ile anlatır. İbrani peygamberler faslında, "İbrani peygamberler ve fikirlerinin tüm dünyada tek bir Tanrı'ya doğru sürekli genişlemesi, insanlığın özgür vicdanının paralel bir gelişmesidir" sonucuna varır.

Makedonyalı Philip ve varisi İskender ile ilgili bilgilerle deniz uygarlıkları bölümü devam ettirilir. İskender'in yönetim biçimi ve ilk fetihlerine özel bir vurgu yaparak onun büyük fetihleri ve devlet adamlığı anlatılır. Wells, İskender ve dünya birliğini de tartışır. Bilim tarihini etkileyen İskenderiye bilimini anlatmayı da ihmal etmez. İskenderiye'yi hem felsefesi hem de dinî açısıdan önemli bir merkez olarak değerlendirir.

"Yunanistan'da monarşi, aristokrasi ve demokrasi, Perikles'in Atinası, Sokrates, Platon ve akademi, Aristoteles ve lyceum, Yunan düşüncesinin niteliği ve sınırlamaları" kitabın devam eden bölümleridir. Yunan oligarşisi ile Yunan demokrasisi üzerine görüş bildiren yazar, Perikles'in Atina yönetimini anlatır. Sokrates'in şüpheciliği ve gerçek erdem üzerine görüşleri ve gerçek bilgi kavramları üzerinde durur. Platon ve Akademi üzerine tartışır ve Aristoteles ve lyceum ile Yunan düşüncesinin niteliği ve sınırlamalarından bahseder.

Bir diğer bölüm, Gautama Buddha'nın hikayesi ile başlar. Çatışmada öğretim ve efsane, Buddha'nın incili, Budizm ve Asoka bölümlerinde doğunun mistik inanışları ve din kavramını ele alır. Hıristiyan döneminde Yahudiye başlığı ile tek tanrılı dinler kısmına başlangıç yapar. Nasıralı İsa'nın öğretileri, evrensel dinler, Hz. Muhammed'den önce Arabistan, Hz. Muhammed'in savaşan peygamber oluşu ve İslam'ın öğretileri ile dinlere dair verdiği bilgileri sonlandırır.

Kitabın bölümü güncel dünyaya yani Birinci Dünya Savaşı yıllarına aittir. Bu bölümde ele alınan konular; siyasi konularda erkeklerin isteklerinin olası birleşmesi, federal dünya hükümetinin nasıl oluşabileceği, modern dünya devletinin bazı temel özelliklerinin belirtilmesi, tek yasa ve adalet altında dünyanın durumunun nasıl olabileceği şeklindedir. Modern dünyanın savaşlar sonrası değişimleri ve yeni yapılanmalar üzerinde tartışmaların bulunduğu bölüm, toplumlara rehber niteliğindedir. Wells, savaşın korkunç bir şey olduğunu sık sık tekrarlar. Ona göre savaşlar sona ermediği sürece kesinlikle insan toplumu sona erecektir. Yazara göre, toplumsal adaletsizlik ve onun ürettiği ortam ruha işkence eder. Yaratıcı bir ruh için yapıcı politik ve sosyal çalışmaya yönelik en

güçlü teşvik, kötülüklerden kaçınmaktır. Bu durum insan ırkına sağlayacağı yeni imkanlarla insanlığın gelişmesinin önünü açacaktır.

Kitapta, tarih bir gerçeklik arkeolojisi ve pozitif bilimler benzeri tekil, tartışılmaz doğruları ortaya koyan bir araştırma alanı olarak ele alınır. Söz konusu yaklaşımın bir diğer özelliği kozmosun oluşumu, insanların evrimi benzeri dönemler sonrasında tarihin bütünüyle "kendi merkezli" bir anlatım çerçevesinde değerlendirilmesiydi. Dünyada neler olduğu, küresel gelişme ve değişimlerin ne gibi neticeler doğurduğu ve benzeri alanlarda son derece sınırlı bilgiler verilirken, tarihsel süreç bu gelişmelerden soyut olarak ve kişilere bağlı kalınarak inşa edilir. Yakın geçmiş ise tümüyle kurucu lider kültü ile onun yakın arkadaşlarının katkıları çerçevesinde değerlendirilir.

Herbert George Wells, bir bilim insanı ve düşünür olarak elbette kendi çağının çevresel şartlarından etkilenmişti. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tartışma alanına giren tarihsel bilgilerin nasıl ele alınacağı ile ilgili tartışmalar C*ihan Tarihinin Umumi Hatları*'nda kendisini gösterir. İnsanlık tarihini bir bütün olarak ele almak, insanlığı yaşayan bir organizma olarak görmek ve bu organizmanın varlığının yine kendi sağlıklı gelişimine bağlı olduğunu vurgulamak Wells'in temel kurgusunu oluşturur. Ayrıca Wells, tarih anlatımında oluşturduğu bu kurguyu yazdığı romanlarına da yansıtır. İnsanlık kendi değerleri içerisinde varlığını devam ettirmezse ve ulusal çıkar çatışmalarını bir tarafa bırakmazsa sonuç ne olur?. Wells'in romanlarında aradığı, işte bu soruya verilecek cevaptır.

Tarihçiliğin Edebiyata Yansıması

Wells romanlarının belirli bir felsefi temeli vardır. O insanlığın normal şartlar dışına çıkıldığında oluşabilecek durumu ve insanlığı gelecekte nelerin beklediğini konu edinir. Öğrencilik yıllarında yazma merakı başlamıştı ve *The Chronic Argonauts* ismini verdiği, teması zaman yolculuğu olan kısa bir hikaye kaleme almıştı. Ancak ilk romanını öğretmenlik mesleğinden ayrıldıktan ve hayatını yazı yazarak kazanmaya başladıktan sonra 1895 yılında yayımlar. *Zaman Makinesi* yazarın insanlığın geleceği ile ilgili öngörülerini ele aldığı bir bilim-kurgu romanıydı. Yazar, romanda açıkça kendi özgünlüğünü ortaya koymuştu. Roman hayal gücünün yansıması olsa da kurgusu tamamen yazarın sahip olduğu tarih felsefesine dayanıyordu. Geçmişte savaşlarla yaşayan insanlığı, gelecekte ne bekliyordu? Wells, insanlara çatışmayı bırakmazlarsa gelecekte insan ırkının tamamen yok olacağını anlatıyordu.

İlk romanıyla ilgileri üzerine çeken Wells, roman yazımındaki başarısını ard arda yazdığı diğer romanlarıyla devame ettirdi. 1896 yılında *Doktor Moreau'nun Adası,* 1897 yılında *Görünmez Adam* ve 1898 yılında *Dünyalar Savaşı*'nı yayımladı. *Doktor Moreau'nun Adası*'nda insanın etik kurallara bağlı kalmaması durumunda nelerle karşılaşabileceğini, hayvanlar üzerinde deneyler yapan Dr.

Moreau üzerinden anlattı. Aynı şekilde *Görünmez Adam*'da da insanlığın etik değerlerden ayrılması durumunda nelerle karşılaşacağını yine bir bilimcinin yaptığı görünmezlik deneyi üzerinden ele aldı. *Dünyalar Savaşı* da yine kendi açısından bir uyarıydı. İnsanlar dünyalı kimliğine sahip değillerdi. Ulusal çıkarlar ve kimlikler insanları çatışmaya sevk ediyordu. İnsanların dünyalı kimliğine sahip olması, birleşmesi ve insanlığın birlik oluşturması gerekiyordu. Ama bu nasıl olacaktı? Wells, dünyalı kimliği oluşturmak için dünya dışı bir uygarlığın dünyaya yaptığı saldırı düşüncesini araç olarak kullandı. Eğer dünya dışı farklı bir uygarlık söz konusu olsaydı, insanlar o uygarlığa karşı dünyalı kimliğine bürünecek ve birleşeceklerdi.

Wells, tamamen bırakmasa da 20. yüzyılın ilk yıllarında bilim-kurgu romanlarına bir süre ara verdi. *Love and Mr.Lewisham* (1900), *Kipps: The Story of a Simple Soul* (1905) ve *The History of Mr. Polly* (1910) ve *Tono-Bungay* (1909) adlı çizgi romanları yayımladı. Orta alt kesimin yaşantısını anlatan bu romanlarda kurguladığı hırslı kahramanların düşünceleri aracılığıyla memurların, tezgahtarların ve düşük maaşlı öğretmenlerin umutlarını ve hayal kırıklıklarını ortaya koydu. Bu seriyi bozan çalışmasını Havadaki Savaş'ı 1908 yılında yayımladı. Wright kardeşler 1903 yılında ilk uçağı havalandırmayı başarmışlardı. Wells, havacılıktaki gelişmeleri takip ederek, uçakların gelecekte gökyüzünde yapacakları savaşların bir parçası olacağını öngörmüştü. İnsanlık tarihi savaşlarla doluydu ve her yeni icat savaşlar için kullanılan bir araç durumundaydı.

Geleceğe yönelik yazdığı bu romanlarıyla kısa sürede Wells'in adı geleceğin peygamberi olarak anılmaya başlandı. Kendisinden daha önce bilim-kurgu romanları yazmaya başlayan Jules Verne vardı, ama o romanlarında mekanik bir süreci anlatmaya değil belirli bir tarih felsefesini yansıtmaya odaklanıyordu. Elbette Wells'in sıra dışı ve üretken bir yazar olmasının ardında almış olduğu tarih ve filoloji eğitiminin katkıları büyüktür. İnterdisipliner bakış açısı romanların hepsinde kendisini gösterir. Farklı pencerelerden dünyaya bakabilen Wells sürekli olarak insan deneyiminden yararlanmış ve insan eylemini gittikçe daha fazla etkileyen dinamikleri belirleyebildi. Yazar, nesnel dünyanın inşasında birey ve toplumların deneyimlerini, tarih, tarih felsefesi, sosyoloji ve fen bilimlerini sentezleyerek değerlendirdi. İnsanı, biyolojik yapısının dışındaki kültürel, toplumsal ve psikolojik boyutlarıyla birlikte ele aldı. Kendisiyle aynı dönemlerde bilim-kurgu romanları yazan ve

Wells'in Son Yılları

H.G Wells, 1891'de kuzeni Isabel Mary Wells ile bir evlilik yaptı, ama gözü hep dışarıda oldu. Sonradan ikinci karısı olacak öğrencisi Amy Catherine Robbins ile aşk yaşamaya başlayarak 1895 yılında eşini terk etti. Kuzeni ile boşandıktan sonra da Amy ile evlendi. Ancak aradığı mutluluğu bulamamış olacak ki adı hep sansasyonlarla anıldı, birçok kadınla gönül ilişkisi yaşadı. Bu ilişkilerinden de çocuk sahibi oldu. Hayatı boyunca sağlık sorunları yaşayan Wells, 13 Ağustos

1946'da Londra'da hayatını kaybetti. Uluslararası üne sahip bir entelektüel ve yazar olan Wells, hayatının sonuna kadar üretken kaldı. Ölümünden sonra yazar, tarihçi ve belirli sosyal ve politik ideallerin savunucusu olarak hatırlandı. Gelecekle ilgili tahminlerinin çoğu, sonraki yıllarda gerçekleşti ve fütürizmin babası unvanıyla anıldı.

Kaynakça

Atatürk, Mustafa Kemal. *Nutuk*. Say Yayınları, 2004.

Barker, John. *The Superhistorians : Makers of Our Past*. New York : Charles Scribner's, 1982.

Bridgman, R. L. "Herbert George Wells." *The Journal of Education* 94, no.18 (November 17, 1921): 482-483.

Ege, Sema. "Jules Verne ve H. G. Wells."*Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* 35, no. 1 (1991): 91-96.

Hammond, J. R. H.G. *Wells and Rebecca West*. New York : St. Martin's Press 1991.

Mackenzie, Norman & Jeanne Mackenzie. *H. G. Wells : A Biography*, New York : Simon and Schuster, 1973.

MacKenzie, Norman Ian. *The life of H.G. Wells : The Time Traveller*. London : Hogarth, 1987.

Sherborne, Michael. *H.G. Wells: Another Kind of Life*. Peter Owen Publishing, 2011.

Wells, H. G. *Ana Hatlarıyla Dünya Tarihi* 1. çev. Mehtap Gün Ayral. İstanbul: Mitra Yayınları, 2019.

Wells, H. G. The Outline of History. Being a Plain History of Life and Mankind. 2 volumes. New York: Macmillan Company, 1920.

http://hgwellssociety.com/

https://www.bilimkurgukulubu.com/edebiyat/h-g-wells-hakkinda-bilinmeyenler/

https://www.britannica.com/biography/H-G-Wells/Legacy

https://www.ibiblio.org/pub/docs/books/sherwood/Wells-Outline/Text/Part-I.htm

https://www.nature.com/articles/116671a0/